

RAIMONDA SIMANAITIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva
Vytautas Magnus University, Lithuania

INDRĖS STULGAITĖS-KRIUKIENĖS KŪRYBA: NUO ESTETIZUOTOS STIKLO SKULPTŪROS IKI KONCEPTUALIOS INSTALIACIJOS

Creation of Indrė Stulgaitė Kriukienė:
From Aestheticized Glass Sculpture to Conceptual Installations

SUMMARY

Glass artist Indrė Stulgaitė Kriukienė is known as a participant of numerous exhibitions in Lithuania and abroad. The artist mainly creates exhibition works from which the most notable are a series of sculptures and conceptual compositions (installations, *ready-made*, video projects). The works probe the problematics of human existence, the preservation of civilization, the importance of home. However, to capture these classic themes, the artist uses a personal outlook, original aspects, associations and symbols, while questioning the ordinary purpose of objects and conducting art research. A special knowledge of materials and techniques facilitates the shaping of intriguing art-work forms, which create highly suggestive and aesthetic plasticity in the author's creation.

SANTRAUKA

Stiklo dailininkė Indrė Stulgaitė-Kriukienė yra žinoma kaip daugelio parodų Lietuvoje ir užsienyje dalyvė. Menininkė kuria ne tik stiklo dizainą, bet ir parodinius darbus, iš kurių išsiskiria konceptualūs kūriniai (instaliacijos, *ready made*, video projektai) ir skulptūrų serijos. Juose plėtojama žmogaus egzistencijos, civilizacijos išsaugojimo, būties, namų svarbos tematika. Šioms klasikinėms, mene gana dažnai pasitaikančioms temoms įprasminti pasitelkiamas asmeninis požiūris, pasirenkami originalūs aspektai, asociacijų ir simbolių kalba, vykdomi meno tyrimai, kvestionuojamos įprastos daiktų paskirtys. Intriguojančioms I. Stulgaitės-Kriukienės kūrinių formoms skleisti padeda ypatingas medžiagiškumo ir technikų išmanymas, padedantis išryškinti autorės stiklo darbų plastikos įtaigumą ir estetiką.

RAKTAŽODŽIAI: Indrė Stulgaitė-Kriukienė, stiklas, skulptūra, konceptuali kūryba, meninė raiška.

KEY WORDS: Indrė Stulgaitė Kriukienė, glass, sculpture, conceptual creation, artistic expression.

IVADAS

Indrė Stulgaitė-Kriukienė Vilniaus dailės akademijos Kauno fakultete stiklo specialybę pradėjo studijuoti 2001 m. Mokytis dailės ją paskatino Kauno A. Martinaičio dailės mokyklos mokytojas ekspertas Andrius Valius. Vakarinėse klasėse, kurias lankė Indrė, jis dėstė piešimą ir išvelgė merginos gabumus. Stiklo specialybę būsima menininkė rinkosi kaip universalią, jos nuomone, apimančią piešimo, tapybos, skulptūros raiškos principus¹. Bet pradėjusi gilintis į šią Lietuvoje mažai išplėtotą sritį, jau bakalauro studijų metu Stulgaitė-Kriukienė suvokė, kokia ypatinga stiklo medžiaga, ir itin susidomėjo stiklo technologijomis. Dailininkė aiškiai suprato, kad pasirinkta specialybė glaudžiai siejasi su amato įgūdžiais, galinčiais neabejotinai sustiprinti ar net nulemti kūrinį iš šios medžiagos estetika, įtaigiau atskleisti naratyvines ir plastines darbų prasmes. Išbandžiusi įvairias stiklo technologijas, kūrėja labiausiai susižavėjo karšto stiklo formavimu, kurio pažinimui buvo sudarytos galimybės VDA KF mokomosiose stiklo dirbtuvėse. Tad baigiamajame Stulgaitės-Kriukienės bakalauro studijų darbe „Stand'Art“ (2005) išryškėjo ypatingas jaunosios dailininkės gebėjimas pasinaudoti karšto stiklo liejimo techni-

ka ir skulptūriškai atvaizduoti žmogaus figūrą stiklo formos viduje².

Studijuodama Indrė turėjo ne vieną mokytoją. Mokantis neabejotinai padėjo dėstytojų Vytauto Janulionio, Valmanto Gutausko, Arūno Daugėlos patarimai, tačiau autoritetų dailininkė ieškojo ne tik Lietuvoje. Jos didžiausiu kūrybos įkvėpėju jau magistrantūros metu (2005–2007) tapo švedų dailininkas, žinomas karšto stiklo liejimo technologijų specialistas Bertilas Vallienas (g. 1938), suteikęs ypatingą impulsą Indrės skulptūrinei plastikai³.

Stulgaitė-Kriukienė nuo pat studijų pradžios drąsiai žengė sudėtingu ir ne lengvu meninio stiklo kūrėjo keliu: sukurdamo unikalius darbus, dalyvaudavo parodose ir įvairiuose tarptautiniuose projektuose. Atsakingas dailininkės požiūris į savo specialybę skleidžiasi iki šių dienų, kai ji yra tapusi viena įdomiausių stiklo menininkių Lietuvoje⁴. Tad šiame straipsnyje užsibrėžta nuosekliai išnagrinėti Stulgaitės-Kriukienės kūrybą, išsamiai aptarti jos darbų tematiką, specifiką ir plastinius bruožus. Menininkės raiška tyrinėjama taikant chronologinį ir tipologinį metodus, atliekant naratyvinę, formaliąją bei stilistinę jos kūrinių analizę, imant interviu iš pačios dailininkės.

DAILININKĖS ANKSTYVOSIOS KŪRYBOS TEMATIKA IR PLASTINĖ RAIŠKA

XX a. pabaigoje–XXI a. pirmame dešimtmetyje viena dominuojančių stiklo meno tendencijų Lietuvoje buvo skulptūrinė stiklo plastikos kryptis (Simanai-

tenė 2018: 117). Vis dėlto tuo metu kylanti jaunesnė dailininkų karta jau žvalgėsi naujų idėjų, sėmėsi jų iš stiklininkystėje pirmaujančių Skandinavijos ša-

lių, Estijos, Čekijos ir kitų mokyklų. Šios patirtys labiausiai siejosi su plastinės raiškos modernėjimu, kintančiu požiūriu į stiklo meną ir kitas taikomosios dailės šakas. Taigi kai kurių Lietuvos stiklo kūrėjų darbuose pamažu pradėjo rasti conceptualumo požymių. Čia būtų galima paminėti tokias autorės kaip Irina Peleckienė, Julija Pociūtė, Valda Verikaitė, Audronė Andrulevičienė, įvardinti jų meninius siekius ir eksperimentus. Pastarajai kartai priskirtina ir Stulgaitės-Kriukienės kūryba. Jos pirmieji postmodernistinio pobūdžio darbai turėjo žaismingumo, imitacijos, ansambliško, *ready made* formato požymių, implikavo stiklo ir kitų medžiagų dermes. Vienas tokių Stulgaitės-Kriukienės kūrybos pavyzdžių galėtų būti stiklo objektų grupė „Špūlės“ (2005) – čia pavaizduota grupė stiklinių siūlų ričių. Šį kūrinį derėtų priskirti įdomiems medžiaginiams eksperimentams, susijusiems su tam tikrų plastinių sprendimų ieškojimu, kai viena medžiaga imituoja kitą, tarkime, stiklas – tekstilę (siūlus), oda – keramiką ir pan. Šitaip žaidžiama nauja estetika, leidžiančia suabejoti medžiaginėmis ypatybėmis (Štavičiūtė-Natalevičienė 2018: 34). „Špūlių“ kompozicijoje pademonstruotas ir meistriškas karšto stiklo įvaldymas, darbas atrodo žaismingai, intriguojamai.

Vis dėlto ankstyvuojų kūrybos tarpiniu menininkė daugiausia pasirinkdavo skulptūrinį stiklo darbų formatą, o naratyviniu požiūriu labiausiai domėjosi egzistencine problematika, plėtojo civilizacijos nykimo, ekologinės griūties, žmogaus vienišumo, niveliavimosi siužetus („Stand’art“, „Skausmas“, „Ilge-sys“, „Išalęs“, „Žemėtvarka“).

Šios gilios, pamatinės temos išraiškiausiai atsiskleidė kompozicijoje „Civilizacija“ (2007), kur išlieto stiklo pagrinde tarsi klimpo įvairūs „svetimkūniai“: žemės teršalai, civilizacijos liekanos, žmonijos paliktos šiukšlės. Panaši kūrybinė pozicija atsispindėjo ir kūrinyje „(Ne)žinomasis“ (2007)⁵. Šiame darbe taip pat analizuojami žmogaus būties, išlikimo klausimai. Kūrinį sudarė keli plokštumoje išdėstyti lieto stiklo elementai, kuriuose ryškėjo „inkliuzai“ – dūlantys žmogaus palaikai. Egzistencinės temos menininkei išliko svarbios tiek besimokant magistrantūroje, tiek ir toliau, kai stiklininkė jau studijavo VDA aspirantūroje. Visiems šiems gelminės tematikos kūriniais ir juose vyraujančioms idėjoms perteikti buvo pasitelktos sudėtingos studijinio stiklo apdirbimo technikos bei meninės raiškos priemonės (European Glass Context 2008: 190).

2009 m. persikėlusį gyventi iš Kauno į Panevėžį ir pradėjusį dirbti dizainere savo vyro, žymaus stiklo menininko Remigijaus Kriuko, dirbtuvėje Indrė dar labiau susidomėjo XX a. antroje pusėje įsibėgėjusiu studijinio stiklo judėjimu, kuris apskritai yra vienas aktyviausiai analizuojamų reiškinių nūdienos stiklininkystės istorijoje⁶. Studijinio stiklo judėjimo pamatinė pozicija yra ta, jog darbas individualioje studijoje, o ne fabrike, yra stiklo dailininko išlaisvėjimo nuo funkcionalių objektų kūrimo ir kelio į unikalų meninį rezultatą garantas⁷. Tad Indrės gilinimasis į studijinį stiklą tapo itin dėsningas: menininkė pateko į tokią veiklos aplinką, kuri jai natūraliai kėlė klausimus apie dailininko, dirbančio stiklo studijoje, sąlygas, kūrybos pobūdį,

meistriškumą, funkcionalaus ir konceptualaus meno santykį. Dailininkė ir toliau siekė kurti skulptūrinę ir autorinę modernią plastiką, gilinosi į karšto stiklo liejimo technologijas, kurias valdė jau beveik tobulai. Buvo sukurta daug nepaprastai estetiškų, grakščios, lenktos formos stiklo darbų, žavinčių tiek savo „lengva“ plastika, tiek ir stiklo skaidrumu, optika („Sutemų laivas“, 2011; „Saulėlydžio laivas“, 2012). „Stiklas Indrės darbuose visada kėlė daugybę asociacijų: skaidrus, optinis – giedrų jausmų išraišką (serija „Laivai“), šiurkštus, prigesęs, faktūriškas – nykstančios, žūstančios materijos nuojautą („Civilizacija“)“ (Kogelytė-Simanaitienė 2008: 68).

Šiuo laikotarpiu buvo sukurta ir grupė skulptūrų namų tema. Ši, kelerius metus plėtota tema atskleidė autorės pomėgį gvildinti, nuosekliai analizuoti pasirinktą idėją, parodų ekspozicijose ją perteikti originaliai ir vis kitaip bei tokiais būdu išvengti vizualios monotonijos, atspindėti įvairiausias menininkės nuotakas (Kogelytė-Simanaitienė 2014: 100). Stulgaitės-Kriukienės seriją (pradėtą kurti 2010 m. ir varijuotą pavadinimais „Namų dvasia“ ar „Ten, kur namai“) sudarė daugybė nedidelio dydžio skaidraus stiklo namelių. Kiekvieno jų išorė buvo panaši, bet vidinė plastinė išraiška skyrėsi stiklo žaižaravimu, spalva, optika, tekstūra. Menininkę žavėjo namelio simbolis, motyvo jaukumas, geometrinės formos paprastumas, stiklo monolito svoris, medžiagos kokybė ir grožis. Namų tema sukurti ir pavieniai darbai, kur stiklas įgavo originalią kolorito traktuotę ar estetišką derinį su kitomis medžiagomis – akmeniu, metalu („Vienišius“, 2011; „Mažojo princo pla-

neta“, 2018). Autorės teigimu: „namai – nėra tik eksterjerai ar interjerai, tai – ištisi žmogaus gyvenimai, būsenos, emocijos, išskirtiniai ar kasdieniniai gyvenimo tarpsniai. Tai – žmonijos visuma, žiburėliai languose keliaujant didmiesčių ir kaimo vietovių keliais...“ (Simanaitienė 2018: 144).

XXI a. antrajame dešimtmetyje Stulgaitės-Kriukienės kūryba vis labiau plėtojosi meninės intrigos keliu. Prisimenant autorės pomėgį gvildinti pasirinktą temą, buvo sukurta keletas instaliacijų ir *ready made'ų*, demonstruojančių išlietus ir žemėje įspaustus įvairaus dydžio stiklo pėdsakus („Jis“, 2009; „Kelyje“, 2012). Kūrinyje „Jis“ stiklinės pėdos buvo išdėstytos ant žemės, o „Kelyje“ jos jau „keliavo“ žemių pripildytame sename lagamine. Skulptūrinėje grupėje pavaizduotus išdidintus „Kaštonus“ (2013) autorė paskyrė šių pažeistų, sergančių medžių problemai. Beje, šis darbas ypač efektingai atskleidė faktūrinio matinio ir blizgaus stiklo dermę. Ne mažiau intriguojančiame, taip pat 2013 m. sukurtame objekte „Kilkės“ buvo panaudota grafinė spauda, sukėlusį ypatingo keistumo įspūdį: skaidrioje stiklinėje „skardinėje“ patalpintas realistinis žuvyčių motyvas dėl optinių stiklo savybių keitėsi pagal žiūrėjimo kampą – buvęs plokščias, skardinę pakreipus, „žuvytėmis“ užpildydavo visą tūrį... Galiausiai dar vienas darbas, eksponuotas „smėlio dėžėje“. Čia skaidraus ir spalvoto stiklo kontrastais žaižaravo užsilikę, regis, ką tik žaidusių vaikų „Žaislai“ (2015) (Stulgaitė-Kriukienė 2020: 87). Dalis šių kūrinių pasižymėjo mįslingumu, šmaikštumu, ironija, balansavo tarp stiklo skulptūros, objekto, instaliacijos.

MENININKĖS BRANDŽIOSIOS KŪRYBOS POKYČIAI KONCEPTUALAUS MENO LINKME

Taigi pamažu vis reikšmingesnė stiklininkės kūryboje darėsi konceptuali raiška. Nuo 2015 m. dailininkė pradėjo studijuoti VDA meno doktorantūroje. Šios studijos tapo ypatingu akstinu tobulėti, keistis, patirti plastinę kaitą, atlikti meninius tyrimus. Tad 2016 m. buvo sukurti keli instaliacinio pobūdžio darbai, sutelkę ne tik stiklo medžiagą ar technologijas, bet ir kitas šiuolaikines medijas. Pirmiausia sukurta interaktyvi, ekologijos problematiką gvildinanti Stulgaitės-Kriukienės kompozicija „Atmintis“ (2016), kuria, pasitelkus medžio kamieną, stiklo vamzdelius, raudoną skystį, garsą, buvo siekiama imituoti nukirsto medžio kraujagyslių pulsavimą.

Toliau kūrybinių sumanymų ir eksperimentų objektu buvo pasirinkta taurė. Autorė atkreipė dėmesį į šį objektą kaip į tipišką utilitarų stiklo dirbinį, manydama, kad būtent jis gali padėti atsakyti į nuolatos menininkę jaudinusį klausimą: ar įmanoma funkcionalų daiktą (šiuo atveju taurę) „paversti“ konceptualių meno kūrinium? Į šį klausimą bandyta atsakyti sukuriant net keletą instaliacijų, video projektų ir apklausiant parodų žiūrovus.

Vienas pirmųjų šios temos pagrindu sukurtų pavyzdžių buvo instaliacija „Brizas“ (2016). Darbui buvo pasitelkti bambukiniai, fengšui tradicijoje naudojami vėjo varpeliai. Remiantis šiuo analogu, kūriniui panaudotos stiklo taurės, judesys ir garsas⁸. Serijinės, fabrikinės gamybos taurės čia buvo sukabintos kojelėmis į viršų. Viso jų panaudota gerokai daugiau kaip šimtas vienetų. Kompozicija, eksponuota specifiškai apšviestoje, aptemdytoje erdvėje, papildyta vėjo pūtimu, skatinančiu judėti taures. Atėjusį

žiūrovą lydėdavo ir skambančių taurių garso takelis, įsijungiantis lankytojui užėjus į instaliacijos patalpą, o ir pačios siūbuojančios taurės kartkartėmis skambtelėdavo natūraliai susiliesdamos. Ši surežisuota aplinka žiūrovą veikė itin intriguojančiai, asociatyviai. Savitą kūrinio „Brizas“ poveikį recenzijoje aprašė meno tyrininkė G. Aksamitauskaitė: „... stebėdama taurių šešėlius ant žemės pamaciau, rodos, tokių pat amorfiškų ir jokios apčiuopiamos fizinės formos šiuo atveju neturinčių ląstelių dauginimąsi: centre – profazė, kai branduolys dar koncentruotas ir aiškus, šešėliams tolstant išryškėja chromosomos ir sunyksta aiškios membranos, toliausiai nuo šviesos šaltinio esančių taurių, į kurias spinduliai krenta smailesniu kampu, projekcijose ant žemės šviesos branduolys jau skilęs ir iš jo formuojasi branduolėliai. Viskas nuolat juda, skamba ir prieš lankytojo akis tai gimsta, tai vėl į pirminį būvį grįžta biologiniais principais besiremianti, bet kartu ir visai nefizinė medžiaga!“ (Aksamitauskaitė 2017: 25)

2016 m. dailininkei buvo itin produktyvūs. Tuo laiku sukurtas dar vienas konceptualaus pobūdžio darbas, demonstruotas keliose parodose Lietuvoje (Vilniuje) bei Švedijoje. Tai video projektas „Ritualai“. Autorė siekė, jog čia vėl būtų pasitelkta taurė, kvestionuojanti nusistovėjusius „gėrimo“ kultūros bei funkcinio naudojimo principus. Kūrinys buvo demonstruojamas video būdu, ekrane vienu metu rodant penkiolika kadru su gėrimo pylimo į taurę veiksmu. „Egzistuoja pylimo į taurę etiketas, tam skiriamos įvairių formų taurės, vartojami skirtingų temperatūrų gėrimai (vynai,

kokteiliai ar konjakas). Pylimo veiksmas visiems aiškus ir suprantamas. Šio projekto atveju taurės funkcija „įpilti į“ lieka, tačiau domimasi tuo, kas nutinka, kuomet į ją pilamas skystis yra 1200 °C temperatūros stiklas? Taurės funkcija sunaikinama, tolimesnis ritualas kinta – gerti iš jos jau tampa neįmanoma“, – aiškindama šio kūrinio sumanymą teigė menininkė (Stulgaitė-Kriukienė 2020: 90). Akivaizdu, kad į taurę buvo pilamas ne vynas, o karštas stiklas, suniokodavęs taurę ir sukeliantis užburiantį ir keistą vyksmą, verčiantį indą pulsuoti, glebti, rangytis. Taip buvo išryškintos ir stiklo materijos „gyvybinės“ galios.

Taurę, kaip tiriamąjį objektą, Stulgaitė-Kriukienė dar kartą panaudojo atlikdama ilgalaikį, maždaug metus trukusį tyrimą su kūrinio vertintojais. 2017 m. menininkė savo pažįstamiems menotyrininkams, dailininkams, meno studentams ir kitiems respondentams išsiuntinėjo nuotrauką su nufotografuota gulinčia pramoninės gamybos taure, kiek dirbtinai sulenkta kojele. Į indą buvo įpilta keisto mėlyno „skysčio“ (silikono), kuris iš dalies ištekėjo ir sustingo greta pavirtusios taurės. Savo suformuotais klausimais apie šį objektą iš respondentų menininkė norėjo išgauti atsakymą, kaip žmonės supranta unikalaus kūrinio apibrėžtį, kaip suvokia jo ribas. Ar demonstruojamas pramoninis, bet menininko paveiktas daiktas jau gali būti vertinamas kaip meno kūrinys? Įtaigiai tiriamojo objekto specifiką apibūdino vitražininkas Žydrūnas Mirinavičius: „I. Stulgaitė savo kūrinyje naudoja *ready made'a*, tačiau jis nėra vienalytis. Nors tai masinės produkcijos stiklo taurė, tačiau ji ištraukta iš bevardžių, uniforminių, utilitarią funkciją atliekančių taurių milijoninės armijos, jos pavidalas pakeistas gyvos, valingos

rankos prisilietimu. Ji įgavo savitą charakterį, ji skleidžia emociją, ją galime kontempliuoti, racionaliai aptarti (...). Keistai paveiki yra ši taurė. Joje sustingusi atomazga, mums už nugaros įvykusios dramos padarinys, į kurią mes žvelgiame *post factum*“ (Mirinavičius 2017).

Žinoma, tyrimo respondentų atsakymai buvo gana įvairūs ir skirtingi, tačiau jie neabejotinai praplėtė kūrinio suvokimo ribas, kvestionavo meno vertinimo kriterijus. Beje, šiais klausimais Stulgaitė-Kriukienė domėjosi ne kartą, pokalbiuose su menotyrininkais įnirtingai gynė savo kaip menininkės statusą ir priklausomybę ne tik savojo cecho (t. y. stiklininkų), bet ir tiesiog šiuolaikinio meno kūrėjų, netgi tyrėjų grupei (Negąsdinkime vieni kitų. Pokalbis su stiklo menininke Indre Stulgaitė-Kriukiene 2017: 46–50).

Pramoninės stiklo taurės kaip kūrybinio objekto epopėją užbaigė 2020 m. autorės sukurta didžiulė instaliacija „Be pavadinimo“. Čia į kvadrato formatą buvo sustatytos apverstos ir vėl dailininkės „paveiktos“ taurės. Ypatingo jautraus virpesio ir optinio žaismo joms suteikė raudona lazerinė šviesa, į bendrą skaidrią stiklo masę įliejusi energijos, gyvybės ir intrigos.

Greta kūrinių su taurių specifika dėrėtų paminėti ir kiek kitokių vizualių sprendimų darbus, kuriuos pastarąjį dešimtmetį menininkė sukūrė kartu su savo vyru R. Kriuku. Šie konceptualūs darbai buvo eksponuoti tiek Lietuvoje, tiek įvairiose užsienio šalyse. Ukrainos stiklo meno tyrėjas Mykhailo Bokotei teigė: „projektas, kuris paliko žymę miesto meno istorijoje, buvo lietuvių sutuoktinių Remigijaus Kriuko ir Indrės Stulgaitės paroda Lvovo stiklo muziejuje 2013 metais. Ukrainos stiklo menininkams didžiulį įspūdį padarė visiškai kitokia per-

formanso technika, tipiškas „Baltijos mokyklai“ dekoras, formos, įtikinantys dekoratyviniai efektai ir didelis dėmesys medžiagos kokybei⁹ (Bokotei 2020).

Iš tokių bendrų šios menininkų poros kūrybos pavyzdžių būtų galima paminėti instaliaciją „Pelkė“ (2017), kur siekiant idėjos išraiškos ir įtaigumo prireikė įvairių medžiaginių medijų dermės¹⁰. „Pelkės“ eksponavimui buvo naudojama sudėtinga metalinė konstrukcija, iš kurios išlindę tamsoje švytintys stiklo „stagarai“ neabejotinai glumino ir traukė žiūrovų dėmesį. Bendras kūrinio vaizdas imponavo slėpingumu, keistumu. Tais

pačiais 2017 m. buvo sukurtas turbūt žinomiausias Kriukų poros instaliacija „4 dienos Marse“¹¹. Užburiančią kosmoso aplinką teigiančioje ir nerealiuos erdvės įspūdį keliančioje uždaroje patalpoje žiūrovai vaikščiojo apgaubti dūmų, keistų garsų, o tamsoje, apsirpatūs akims, išvysdavo amorfiškas, „nežemiškas“ stiklo skulptūras. Šiame sudėtingame projekte veikė įvairūs žmogaus fizinių pojūčių receptoriai, žiūrovus akivaizdžiai intriguavo įvairių meninių priemonių sintezė, o tiesioginis žiūrovo dalyvavimas kūrinyje taip pat sudarė jo pridėtinę vertę (Stulgaitė Kriukienė 2020: 94).

APIBENDRINIMAS

XX a. pradžioje Lietuvoje vyraujanti stiklo dailininkų kūrybinė tendencija buvo abstraktus ir figūratyvus skulptūrinis stiklas. Stulgaitės-Kriukienės ankstyvojo kūrybinio tarpsnio darbus taip pat galime priskirti prie šios tendencijos. Šio periodo jos kūrinių tematika, plastiniai sprendimai, kūrinio visumos paieškos atskleidė tai, kad dailininkei imponavo tiek kūrinio naratyvas (žmogaus egzistencinės, moralinės bei dvasinės vertybės), tiek stiklo kaip medžiagos estetika, kurių perteikimui buvo pasitelkiama sudėtinga, technologijų įvaldymu pagrįsta skulptūrinė stiklo forma. Daugelyje dailininkės kūrinių tuo metu vyravo karšto stiklo apdirbimo technika, stipriai talkinusi įgyvendinant menininkės idėjas. Vis dėlto jau šiuo laikotarpiu galėjome išvysti autorės siekį eksperimentuoti, pamažu praplėsti skulptūriškumo ribas postmoderniomis išraiškos priemonėmis (*ready made'ais*, instaliacijomis ir pan.).

Brandžiuoju kūrybos tarpsniu Stulgaitės-Kriukienės meniniai ieškojimai

dar labiau pakrypo konceptualumo linkme. Atlikti įvairūs bandymai bei tyrimai, darbuose panaudoti deriniai su pramoninės gamybos elementais, kitomis, nestikliškomis medžiagomis ar netgi ne dailės srities medijomis, sudėtingi kūrinių formatai atskleidė, kad šiandien stiklo menininkas turi daugybę galimybių savo gebėjimus panaudoti avangardiniame kūrybos lauke. O stiklo, kaip buvusio dizaino, taikomojo meno objekto, ribos yra itin nutolusios nuo dar prieš porą dešimtmečių gyvavusio dailės rūšių kategorizavimo.

Vis dėlto darbas stiklo studijoje Stulgaitė-Kriukienei ir toliau yra reikšmingas kaip puiki techninė bazė siekiant įgyvendinti tiek dizaineriškus ar skulptūrinius, tiek ir sudėtingus konceptualius šiuolaikinio meno kūrinius, o jos technologiniai įgūdžiai tapo nepaprasto meistriškumo ir virtuoziškumo garantas rengiant įvairialypius eksperimentavimus, personalines ekspozicijas ir unikalias autorines parodas.

Literatūra

- Aksamitauskaitė Goda. 2017. Skysto smėlio virazai, *Literatūra ir menas* 10 27: 25.
- Bokotei Mykhailo. 2020. International Blown Glass Symposiums in Lviv: Influence Level in Ukrainian Decorative Art on the Edge of Centuries, *International Journal of Psychosocial Rehabilitation* 24 (8). DOI: 10.37200/IJPR/V24I8/PR281115. Pasiiekiamas: <https://www.psychosocial.com/article/PR281115/26529/> [žr. 2021 06 09]
- European Glass Context 2008: Exhibition Catalogue*. Published by Bornholms Kunstmuseum, Denmark.
- Kogelytė-Simanaitienė Raimonda. 2009. Jaunieji VDA talentai. Stiklo meno studijos Kaune. *Talentas būti reikalingam*: 68–69. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.
- Kogelytė-Simanaitienė Raimonda. 2014. Kūrybą ir gyvenimą susieję su stiklu... (apie stiklininkus Remigijų Kriuką ir Indrę Stulgaitę-Kriukiene), *Dailė* 64 (2): 95–105.
- Mirinavičius Žydrūnas. 2017. *Post factum*. Rankraštis. Vilnius.
- Negašdinkime vieni kitų. Pokalbis su stiklo menininke Indre Stulgaite-Kriukiene. 2017. *Kultūros barai* 10: 46–50. Pasiiekiamas: http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id120/KB_2017_10_WEB.pdf [žr. 2021 06 09]
- Simanaitienė Raimonda. 2017. *A Century of Professional Lithuanian Glass Art*. Berlin: Scholars' Press.
- Stulgaitė-Kriukienė Indrė. 2020. *Studijinio stiklo judėjimo transformacijos: nuo funkcionalaus iki conceptualaus meno kūrinio*. Vilnius: VDA leidykla.
- Šatavičiūtė-Natalevičienė Lijana. 2018. Atkurtos Lietuvos šimtmečio žingsniai ataidi taikomojoje dailėje ir dizaine. *Taikomoji dailė ir dizainas 1918–2018*: 11–57. Vilnius: Lietuvos dailės muziejus.

Nuorodos

- ¹ Interviu su dailininke. Kaunas, 2021 m. birželio 10 d.
- ² Šiam darbui vadovavo stiklo menininkas doc. Vytautas Janulionis.
- ³ Gerokai vėliau dailininkei pavyko aplankyti šio stiklo menininko studiją Švedijoje.
- ⁴ Vis dėlto menotyrininkų straipsnių apie dailininkės kūrybą turime vos keletą. Tai taip pat skatina tyrinėti jos meninius laimėjimus.
- ⁵ Šis darbas buvo sukurtas kaip baigiamasis magistro projektas (vadovas prof. Valmantas Gutauskas).
- ⁶ Šia tema studijuodama VDA meno aspirantūroje menininkė rašė meno licenciato mokslinį referatą (vadovė dr. Raimonda Simanaitienė).
- ⁷ Studijinis stiklo judėjimas prasidėjo JAV XX a. 7 deš., kai dailininkai ne fabrike, o privačiose dirbtuvėse ėmėsi gaminti autorinius meno kūrinius. Vėliau, XX a. 8 deš., šis judėjimas paplito ir Europoje.
- ⁸ „Brizas“ buvo eksponuotas daugelyje parodų, bet viena svarbiausių galime laikyti 2017 m. Vilniuje, Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje surengtą I. Stulgaitės-Kriukienės ir R. Kriuko autorinę parodą „Monologai“.
- ⁹ Beje, šio menotyrininko tėvas, ukrainietis dailininkas Andrei Bokotei yra vienas žymiausių XX a. II pusės–XXI a. pradžios pasaulinio lygio stiklo menininkų. O Lvovas jau nuo sovietmečio garsėjo kaip išskirtinė eksperimentinė stiklo bazė. Tuo laikotarpiu kurti ne gamyklinį, o autorių stiklą čia važiuodavo stiklininkai iš visų Sovietų Sąjungos kampelių. Šias stiklo bazės tradicijas miestui pavyko išsaugoti iki dabarties: nūdien Lvove rengiami tarptautiniai stiklo meno simpoziumai, žinomi daugelyje užsienio šalių.
- ¹⁰ „Pelkėje“ pasinaudota stiklo, metalo, šviesos ir garso sinteze.
- ¹¹ „Marso“ kūrinyje stiklo skulptūrų autorius buvo R. Kriukas, o instaliacijos idėjos, ekspozicijos dizaino, šviesos, garso, dūmų poveikio sumanytoja – I. Stulgaitė-Kriukienė. Instaliacija skirta ir pirmą kartą demonstruota šiuolaikinio meno mugėje „ArtVilnius“ (Litexpo rūmuose) 2017 m. birželį. Menininkai R. Kriukas ir I. Stulgaitė-Kriukienė tais metais gavo žiūrovų prizą kartu su juos pristaciausia „Dusetų dailės galerija“. Vėliau šis darbas buvo pakartotas ir kitose ekspozicijose.